

Transkribering: BAKOM BOKHYLLAN Podd #10 – När tar roboten över?

-Bakom bokhyllan.

Anslag, blandade röster:

-Eller ska det vara den stackars kodaren som sitter och har programmerat in det där och det blev något fel så att motorgräsklipparen tyckte att gatorna är fina att åka runt på.

-Allt loggas ju i bilen. Den datan är säkert mycket värdefull för biltillverkarna, men vem ska äga den datan eller är det någon som ska äga den?

-Hur vill man förbättra människors liv och utifrån det sen se, vad är, vart finns skyddsintressen?

Pgm-ledare:

Välkommen till Stockholms universitetsbiblioteks podd Bakom bokhyllan som den här gången går vidare från förra avsnittet då vi berättade om hur juriststudenterna får lära sig att söka i bibliotekets juridiska databaser för att sätta sig in i det tvärvetenskapliga ämnet rättsinformatik. Alltså juridiken i det digitala informationssamhället.

I det här avsnittet går vi vidare med aktuella forskningsfrågor som rättsinformatiken måste ta itu med inför morgondagens digitala informationssamhälle. Där tekniken syns ta över och styra våra liv allt mer och mer. Ja, vem vet, när tar robotarna över egentligen?

Återigen så möter vi universitetsadjunkten Christine Storr vid juridiska institutionen, Stockholms universitet. Som också kommer att berätta om sin egen forskning inom juridisk informationsökning.

Men vi börjar med ett litet men naggande gott exempel på AI-teknik.

Pgm-ledare:

Jag tittade i lite studiematerial som du hade gjort Christine och då hade du med ett exempel från en tidning som hade en liten rolig artikel angående en gräsklippare i Täby och det här ju en slags AI-fråga, artificial intelligence, som möter lagen. Vad hände?

Christine Storr:

Det var ju, rubriken tror jag var att en motorgräsklippare hade löpt amok, och jag tar upp det i samband med att fråga studenterna: Hur ska vi börja söka nu? Om du får en sådan fråga vart ska du börja? Sedan diskuterar jag faktiskt inte frågan så mycket när man är med studenterna men bara det att uppmärksamma. Ibland har vi situationer som jurister och som vi inte vet på en gång hur vi ska lösa. Och då gäller det att ta tunnelbane-kartan och säga,

okej men det är nog fråga om ansvar. Om det händer något i trafiken så kan det vara civilrättsligt eller straffrättsligt ansvar och då är frågan till att börja med, men vem ska ha ansvar överhuvud taget? Det är en fråga som diskuteras nu inom AI.

Ja, men det var nog en självgående motorgräsklippare så de har nog kanske lite AI. Pytteliten AI och då frågan är ju, men vem ska ta ansvar överhuvud taget? Ska det vara den som har köpt motorgräsklipparen som inte ens vet kanske hur den fungerar man vet bara att jag sätter på en knapp så åker den hemma på gräsmattan.

Ska det vara producenten?

Det finns ju lösningar på det i olika sammanhang där procenten tar ansvar även om den kanske inte är skyldig till någonting men bara det att man producerar vissa produkter då ska man ha ett ansvar.

Eller ska det vara den stackars kodaren som sitter och har programmerat in det där och det blev något fel så att den motorgräsklipparen tyckte att gatorna är fina att åka runt på? Eller är det så att man kanske inte har tillräckligt med skyddsmekanismerna i motorgräsklipparen så att någon kan hacka sig in?

Trailer:

Bakom bokhyllan, allt utom boktips.

Christine Storr:

Jag själv forskar ju om det roliga ämnet rättskällor och juridisk informationssökning. Jag brinner för det. Det är därför jag har ganska många åsikter också när det gäller hur man ska söka.

Hur har du givit dig an det här för det är ju gigantisk områden?

Ja, det är därför det tar ganska lång tid att skriva min avhandling. Det är en större fråga än jag kanske själv insåg. Det kommer in mycket av språket, hur vi använder språket. Hur otydligt vårt språk fortfarande är, egentligen. Samtidigt som att vi är ganska lata. Det finns ju forskare som har sagt The principle of least effort.

Så vi vill inte lägga ner så mycket tid på vissa saker, speciellt sökningen. Vi vill göra så där enkla. Så hela användarstudier kommer in där.

Tekniken kommer in. Hur tekniken hanterar juridisk informationssökning. Det har väl blivit en trend att man har ganska mycket tillit till, ja, men de första resultaten, även praktiserande jurister kan jag tänka mig och alla verksamma jurister. Jag men de första 20 stycken räcker nog.

Och det är svårt att bedöma om de är fel eller inte. Om de är hyfsat relevanta.

Vem kan garantera att bästa träffen ligger i ranglistan på 250? Så jag tycker det är många frågor som kanske inte har ställts på sin spets än eftersom ingen har kontroll över hela

informationsmängden. Så ingen kan säga att man har missat ett dokument för alla använder samma databaser. Men jag tror att det krävs en diskussion där. Hur vill vi, hur vill vi söka efter juridisk information och rättskällor? Hur vill vi att systemet ska se ut? Vill vi ranglistar från 1 till 100 eller vi kanske ha ett annat sätt?

Och där skulle jag gärna vilja se en förändring så småningom som kanske passar bättre också hur vi tänker och inte bara hur tekniken är uppbyggd.

Så ditt mål med forskningen är, om jag fattar det rätt, att du vill egentligen komma fram till hur vi kan kontrollera den enorma information som vi tillgår?

Egentligen, ja. Både hur man kanske redan när man skapar information. För att jag tror att det så lätt att skapa information i dagsläget.

Sedan får någon annan hantera hur man hur man hittar det. Så jag tycker det är så lätt. Ja, men här är en ny lag. Så där redan tycker jag att man kan göra många saker för att förbättra det och sen också underlätta att man kan hitta det. Så egentligen kontroll eller att man har bättre översikt kanske. Att faktiskt visualisera det istället för att ha en rad med dokument. Att man faktiskt ser, okej det är de här fem och sen kan man göra länkar mellan dem. Så det ser jag lite som vision.

Musik

Christine, vad är det för forskningsfrågor som Stockholms universitet driver inom rättsinformatik?

Just nu är det mycket integritetsfrågor som man tittar på.

Också i samband med kanske hur mycket, hur många personuppgifter får forskningen också hantera? Hela etikprövningsfrågan diskuteras också en hel del.

Internet of Things är fortfarande ganska populärt.

Så det är också många aspekter där. Både från, speciellt från ett integritetsperspektiv men också. Som jag skriver en artikel om vem ska äga datan där? Ska någon äga data, allt som skapas inom internet-of-things? Om vårt kylskåp prata med oss när vi är på väg hem och säger glöm inte att köpa mjölk.

Den informationen om den samlas över tre år kan ju vara av nytta för kylskåpstillverkare kanske. Men är det inte så att ska vi äga den datan eller ska kylskåpsproducenten äga det? Också med bilar idag, allt loggas ju i bilen. Den datan är ju säkert värdefullt för biltillverkarna. Med vem ska äga den datan eller är det någon som ska äga den? Där kommer vi också se stora utmaningar i framtiden. Så det är en uppsjö av olika forskningsfrågor just nu.

Så du menar att vi som konsumenter av tekniska saker till exempel vi är då medproducenter till vad som skulle kunna utvecklas vidare då av företag som tillverkar produkten och där vill man få lite styrning?

Definitivt. För att jag tycker att där kommer man och kanske ägandefrågan har jag inte sett så mycket än. Men jag tycker att där kommer vi att få kanske inte ett problem men någonstans där kommer intressen stå mot varandra. Då får man avgöra den konflikten. Så vissa säger att jag kanske inte ska kunna äga just den datan.

Samtidigt som datorn i sig är mycket värdefullt. Det är kanske det som är faktiskt företagets stora tillgångar.

Så där kan jag tänka mig, men precis som du sa nu, det är ju vi konsumenter som producerar datan. Om en bil bara står stilla eller kylskåpen inte har mjölk i eller några varor då blir det ingenting av tekniken heller. Den frågan, vissa har sagt nu att vi borde få betalt också eftersom vi ger så mycket data till många företag.

Musik

Går det att ringa in det här området rättsinformatik historiskt? Har det forskats på länge eller är det ett nytt område? Hur växte det fram?

I Sverige startade det faktiskt på 60-talet redan. Det var tack och lov för Peter Zeipel, professor emeritus. Det var nog han som satte igång den vetenskapliga forskningen i Sverige.

Två av mina kollegor som är professorer nu i rättsinformatik de skrev sin avhandling på 90-talet om både AI och rättsautomation. Men det är först nu det är på tapeten. Det är nu som många pratar om det.

Så det är också ibland en utmaning, när är tiden rätt för vilka ämnen? För egentligen teman har nog diskuterats ganska länge.

Sen hade man ju andra teknologier på 90-talet delvis, men grund frågeställningen är den samma idag.

Rättssystemet har inte ändrat så mycket. Vi är fortfarande demokrati, så vi vill fortfarande ha mänskliga rättigheter.

Det är lite spännande att man kommer tillbaka lite till de här sakerna. De här sakerna pratade vi om för 20 år sedan men nu pratar man om dem igen.

Vad står vi inför för stora samhällsliga utmaningar då som rättsinformatiken måste ta itu med?

Jag tycker nog AI är en av dem. För att där händer det väldigt mycket nu och forskningen just nu runt den tekniska AI, när man pratar inom forskning så händer det en hel del här.

Där är det nog bra att, som jag sa tidigare, att filosofer, etiker och jurister är med på något hörn. Att man diskuterar först, men hur vill du att samhället ska se ut?

Att vi inte bara plötsligt är där och sen, Oj vad ska vi göra nu? Så där händer det en hel del. Det är många positiva saker, så jag tycker definitivt att AI kommer... och kan förbättra våra liv. Det gäller bara kanske att ha vissa gränser.

Här vill vi kanske inte att våra liv förändras. Integritetsfrågan antar jag är vi definitivt inte färdig med. Där spelar samhället en stor roll att man inte tappar tilliten att faktiskt juridiken och förhoppningsvis tekniken kan hjälpa till. Nu har vi

Nu börjar stora amerikanska bolag t.ex. Apple börjar gå ut med att privacy är viktigt.

Så där förhoppningsvis händer något på marknaden i samhället. Att man tar tillvara sin integritet men därför att åsikterna är så olika. Vissa tycker att privacy är dead, vissa tycker att vi ska satsa på det.

Pgm-ledare:

AI används ju inom medicin väldigt mycket. Det kan till exempel handla om kirurger som tittar på röntgenbilderna och det visar sig nu att datorn är outstanding att tolka och tala om vad det är för fel på patienten.

Christine Storr:

Precis! Därför tycker jag att AI har mycket att bidra med. Speciellt inom hälsa om definitivt många andra samhällsdelar.

Det går ju att dra ytterligare, till domstolen till exempel, det finns ju där möjligheten att plocka bort den mänskliga domaren och ersätta den med en dator eller robot. Kan man lita på sådant?

Jag skulle kanske inte säga ja eller nej.

Jag tror datorer kanske på ett stort plan, skulle kunna döma mer rättvist. På det stora hela kan jag tänka mig att det blir kanske lite bättre än med en domare. Som en människa som har ...

Man har olika förutfattade meningar utan att de alltid syns kanske. Jag tror vi alla har fördomar och en dator har inte fördomar. Samtidigt tar datorn inte hänsyn till det enskilda fallet.

Så jag kan tänka mig att i det enskilda fallet kan det bli helt fel ibland.

Det är där det finns en risk tycker jag. Jag har ingenting emot att datorer hjälper oss. Ja, men här finns det en chans eller risk att den personen, om den inte får fängelse finns det en större chans att personen kan komma tillbaka till samhället och leva ett bra liv.

Men den här personen det finns en stor risk, så att jag tycker att kombinationen är nog lösningen skulle jag säga.

Jag tror inte att det är nödvändigtvis antingen eller i framtiden. För jag tror inte, det spännande är när man pratar datorer och nämndemän ska besluta. Nä, men oj här blev det fel.

Då finns det fakta att man kan säga att det blev fel.

När det gäller mänskliga domare är det ingen, vem bedömer om någonting fel eller inte? För du har inga matematiska

Du har ingen fakta att bygga argumentet på att något blev fel eller inte.

Det är så lätt och alltid säga, nä men datorn gjorde fel här. Självkörande bilar, Ja men datorn körde om en person, eller körde över en person. Man ska ju också jämföra med jämföra med hur människor dömer. Det blir inte alltid rätt heller. Men det blir kanske inte helt fel.

Datorn är mycket mer förutsägbar för den agerar alltid på samma sätt. Den handlar enligt sina faktorer, enligt sina algoritmer eller det som är upplagt.

Människan gör inte det. Vi har ju ingen, vi kan inte ens förklara ibland varför vi bestämma oss för att göra någonting. Men vi är duktiga på att kanske ta mer hänsyn till det enskilda scenariet. Ser överblicken.

Tar hänsyn till olika faktorer på ett annat sätt.

Det gör oss kanske mindre förutsägbara men det gör oss också kanske bättre i vissa sammanhang. Speciellt när det gäller att bestämma om folk ska hamna i fängelse eller inte.

Eller få socialbidrag eller inte. Så jag kan tänka mig en kombination vore egentligen önskvärt i framtiden.

Datorer och vi, vi är duktiga på olika saker och just kombinationen tycker jag kan vara vägen framåt.

Christine, hur ska egentligen forskningen inom rättsinformatiken kunna skapa långsiktiga förutsättningar för morgondagens samhälle? Vad är det rättsinformatiken kan göra där för utvecklingen går ju så fantastiskt snabbt inom AI?

Jag har ett projekt med två kollegor på gång där vi har faktiskt bjudit in några filosofer.

Jag tycker inte heller att det nödvändigtvis bara vi jurister har svaren. Men där man kanske kan utgå mer från Hur vill vi att samhället ska se ut i stället för att springa efter tekniken? För det är det jag tycker händer just nu. Även lagstiftaren.

Man springer lite efter tekniken eftersom, ja, nu kommer det ny teknik nu måste vi ha en ny lag. Nu kom det en databas som gjorde Facebook då måste vi ha GDPR som säger att man kan ska få ut sin data. Byta lite perspektiv, tänka mer kanske hur vill vi ha ett samhälle?

Jag skulle gärna vilja se en app som säger att nu gjorde du någonting fel. Så tänk om vi skulle få en varning liksom varje gång. Nu håller du på att göra någonting olagligt. Som någon slags GPS liksom som säger om du gör så här liksom då är vi på rätt väg i alla olika sammanhang. Så det behöver inte vara något brott utan även när man ska köpa saker online. Om du använder den sajten i stället då får du bättre villkor. Ja, men gå inte med på Facebook utan gå med i det sociala nätverket. De har bättre villkor när det gäller privacy.

Och sen finns det något sätt för den att kommunicera.

Så jag tycker att man tar något mer till att börja med att man har någon valmöjlighet men också lite mer okej, men vad är målet? Målet är väl alltid hoppas jag ett bättre samhälle.

Hur vill man förbättra människors liv och utifrån det sedan se, Okej vad, var ligger gränsen där? Vad finns skyddsintressen. Skyddsintressen är nog tycker jag ändå personens integritet. Att vi har någon slags kontroll över vår data.

Men då är det ju också att det ligger i tekniken.

Om hur jag använder min bil eller mitt kylskåp inte ens lämnar kylskåpet. Då är ju det inbyggt i tekniken att den förmodligen inte sprids någonstans.

Jag tycker mer något långsiktigt men också hur kan vi...

Hur kan vi sedan programmera in våra önskemål också, inte bara att Oj nu har det hänt något då kommer juridiken in utan mer att juridiken ska jag komma in redan under processen.

Där har de gjort försök med att man i bilar måste blåsa i någonting och se om man har druckit eller inte, annars kan man inte starta bilen. Så jag tycker tekniken kan ju komma in i så många olika, som gör att juridiken efterföljs mer. Det finns massa saker att bidra med men det gäller ju att hitta den dialogen någonstans. Vem man nu ska ha den dialogen med.

Pgm-ledare:

I vårt tionde avsnitt av Bakom bokhyllan mötte vi återigen universitetsadjunkten Christine Storr som den här gången gav oss en inblick i hennes forskning inom juridisk informationssökning i syfte att försöka nå fram till bättre sökresultat när vi letar efter information i databaser.

Ja, vi får väl se om tekniken kan ta hänsyn till hur vi tänker när vi söker efter information.

O, lika så, ser vi fram emot vad rättsinformatiken kan hjälpa samhället med gällande människans samspel med robotar och andra intelligenta tekniker.

Som vanligt hör du ett nytt avsnitt av Bakom bokhyllan om två veckor igen. Vi som producerar Bakom bokhyllan är jag Urban Göranson, Karl Edqvist och Julia Milder.

Hör gärna av dig till oss om du har idéer eller synpunkter på Universitetsbibliotekets podd genom att mejla oss på adressen bakombokhyllan.sub@su.se.

All musik och ljudeffekter som spelas i det här avsnittet är licensierad under Creative Commons. Programsignaturen Die Zeit-ung är komponerad av Stefan Levin.

Musikinformationen, ja den hittar du på universitetsbibliotekets webb: su.se/biblioteket